

u jednostavnom formularu prijaviti svoje stvari *Agenciji*. Nastale su stotine problema s proizvođačima izvan EU zbog složenog načina predregistracije za njih. Oni nisu imali pravo sami predregistrirati svoje stvari, nego preko nekoga iz EU, npr. uvoznika ili *jedinstvenoga predstavnika* (a zapravo nove agencije). I kad se sve napokon činilo jasno, pojavila se potkraj listopada preporuka da i oni *nizvodno* koji kupuju stvari iz EU za pripremu svojih više ili manje složenih proizvoda trebaju predregistrirati svaku pojedinačnu komponentu bez obzira na to je li originalni proizvođač već obavio ili nije obavio vlastitu predregistraciju. Radilo se samo o preporuci, ali su mnogi mali i srednji prerađivači u panici stvari krivo shvatili. To je samo primjer nesnalaženja i nejasnoća u primjeni novoga sustava na europskom tržištu. Vjerojatno će tijekom 2009. biti puno nesporazuma i štete među gospodarstvenicima, ali problem je u tome što nitko sa sigurnošću ne može predvidjeti kakve će u sljedećih pet do deset godina koristiti i probleme donijeti primjena *REACH*-a. U posebno

neugodnom položaju je Hrvatska, koja ne može primijeniti novi sustav sve dok ne bude primljena u EU, a tada se može naći u velikim teškoćama zbog kašnjenja u procesu iza zemalja Unije. Ne treba paničariti, ali valja pripremiti hrvatsko gospodarstvo za nadolazeća vremena i u sklopu pregovora s EU osigurati hrvatski nastup na tržištu kemikalija kad jednom postane njezinom članicom.

Na kraju se postavlja pitanje što stoji iza tih paničnih reakcija, koje često potiču i nazovistručnjaci. Je li u pitanju samo ljudska glupost i neznanje ili iza svega ipak stoje trgovinski ratovi moćnih proizvođača? Ono što treba poručiti hrvatskim građanima jest da ne vjeruju svakomu tko piše o nekoj temi, koja se javlja u sredstvima javnog priopćavanja ili na internetu zbog samo njemu znanih razloga.

Franjo PLAVŠIĆ

Noćne more sredovječnog urednika

*Richard Horton glavni je urednik najstarijega medicinskog i svjetski poznatog časopisa Lancet. U Institutu za povijest u Zagrebu održao je 6. svibnja 2008. predavanje o problemima s kojima se svakodnevno susreću urednici, pa i onih najpoznatijih časopisa. Ili upravo zato. Časopis POLIMERI objavljuje širi izvadak iz njegova predavanja. Zahvaljujemo Uredništvu časopisa Croatian Medical Journal što nam je omogućilo tiskanje ovoga vrijednog promišljanja uglednog urednika.**

Uredništvo

Moj prvi posjet Hrvatskoj i prijateljstvo s urednicima *Croatian Medical Journala* za mene su značili pravu inspiraciju. Stvorili smo prijateljstvo koje je čak čvršće danas nego prije deset godina. Posebno mi je drago što sam mogao ponovno doći i susresti svoje hrvatske prijatelje te glasno razmišljati o svijetu znanja, istraživanja, izobrazbe i kako se urednici znanstvenih časopisa i znanstvena zajednica uklapaju u tu sve važniju kulturu. Kao što rekoh, posjetio sam Hrvatsku prije deset godina, a to nije bilo samo impresivno iskustvo ni prilika da se neposredno upoznam s državom koja je nastajala i rasla u iznimno teškim vremenima nego i vrijeme kad sam mogao vidjeti kako se narod rađa iz borbe i ulazi u začudno razdoblje slobode i svega onoga što sloboda znači za društvo. Devedesete su godine bile godine nade i optimizma, ali ipak je previše lako zaboraviti duboke ljudske i povijesne ožiljke, čak i u Hrvatskoj, koja sada ima čvrstu demokraciju. Katkad su, međutim, rane još svježije – poput one koju otvara članak objavljen u britanskom dnevniku *Guardian* u ožujku ove godine, koji je prenio kako je netko tko je sudjelovao u zlodjelima protiv vaše zemlje pobjegao i sklonio se u Velikoj Britaniji i ondje bio otkriven. Drugim riječima, rane za koje smo se nadali da će zacijeliti, mogu se katkad ponovno otvoriti. To je vrlo bolno jer otvara pitanje što su donijele žrtve koje su bile podnesene. Za što ste se borili u devedesetim godinama – za nezavisnost? Što su bili i koji su danas ciljevi hrvatskog društva i kako će vaša djeca, naša djeca, procjenjivati vaše današnje postupke? Kakav će ona zapis ostaviti o našim djelima koja činimo upravo danas?

Dvije obljetnice

U svijetu znanosti godina 2008. vrlo je važna jer se u njoj obilježavaju dvije važne obljetnice: šezdeset godina od utemeljenja *Svjetske zdravstvene organizacije*, onaj povijesni dan kad se svijet udružio da ovdje napravi mjesto boljega zdravlja i blagodati, i šezdeseta obljetnica *Opće deklaracije o ljudskim pravima*. Oba događaja obilježavaju pravo na zdravlje, vrlo važno pravo koje se u demokraciji drži dragocjenim. O čemu je to pravo? U Europi načelo ljudskih prava ima dugu i iznimnu,

premda kadšto i krvavu povijest. Tri su kritične točke u europskoj povijesti i priči o sve većem poštovanju ljudskih prava. Možda je od mene neskromno reći, ali držim da se prvi veliki pomak dogodio u Velikoj Britaniji u 13. stoljeću, kad je napisana *Magna Charta* te s njom i obveza *habeas corpus*, tj. poštenoga suđenja. Time je prvi put u povijesti Europe, suvremene europske uljudbe, legalizirano načelo pravde, koje štiti optuženika od samovoljne presude, načelo koje čuvamo i dandanas. Osamnaesto je stoljeće donijelo Francusku revoluciju, koju je, doduše, obilježilo strašno nasilje, ali i izniman europski preporod. Francuski enciklopedisti, možda prvi urednici modernoga doba, prikupljali su i usustavljivali ljudsko znanje, ali ne samo radi znanja samoga nego i sa željom da njime poboljšaju društvo, provedu društvene reforme. To je nadalje probudilo cijeli naraštaj pisaca, poput spisateljice Mary Wollstonecraft u Engleskoj, koja je branila i promicala prava muškaraca i žena i ideju da je sloboda temeljna ljudska vrijednost koju društvo treba štiti. Treći ključni povijesni događaj bio je opći fenomen u 20. stoljeću, nakon II. svjetskog rata, kada su *Ujedinjenim narodima*, *Svjetskom zdravstvenom organizacijom* i *Općom deklaracijom o ljudskim pravima* stvoreni mehanizmi koji su simbolizirali doprinos ljudskoga znanja, važnost ljudskih prava i sloboda te putove kojima te zamisli mogu pridonijeti društvenom napretku.

Znanost i društvo

Danas sam stvarno sredovječan – imam 46 godina, što moja kći stalno naglašava, i urednik sam jednoga od tisuća znanstvenih časopisa. Time sam se našao na križanju dvaju svjetova – javnoga i stručnoga. Moj je posao, što vrijedi i za druge urednike, stvaranje komunikacije, navlastito u stručnom svijetu. No u tom svijetu javnost nije samo promatrač nego i sve više postaje sudionik. U času kad razmišljamo o ulozi znanja u društvu i ulozi urednika kao posrednika znanja, moramo se također upitati zašto bi naše vlade trebale ulagati u znanost, istraživanja i znanje. Zašto se ministar treba brinuti za budućnost hrvatskog obrazovanja i znanosti? Moji odgovori na to pitanje zadiru u samu srž potrebe da se vjeruje u bolje društvo.

Urednik

Negdje duboko u sebi, naše društvo vjeruje da istraživanja i znanje pridonose društvenom napretku. Vjerujemo u slobodu ideja kao najbolji način jačanja društvene pravde, od *Magne Charte* preko *Preporoda* do suvremenih razvijenih demokracija i načina na koji razmišljamo o ljudskom znanju. Vjerujemo u zaštitu i jačanje ljudskoga života i vrije-

*Potpuni tekst može se pročitati na adresi: http://www.cmj.hr/2008/49/3/web_extra_NewsComments_Marusic.pdf

dnosti, koje čuva zdravstveni sustav, a jednako tako važno i sveučilišni i obrazovni sustav – koji promiču vrijednosti koje držimo najvažnijima, za koje se borimo, za koje čak kadšto i živote žrtvujemo. To su naši građanski hramovi kulture znanja. Kazat ću jednostavno i skromno – zadatak urednika znanstvenog časopisa je poštovanje povijesti ljudske znatiželje i vrijednosti slobode i protimbe, čestitosti i nezavisnosti. Zadatak mu je da jača kulturu učenog razumijevanja, stalnog usuglašavanja različitih viđenja istine, sve do suglasja koje čini ono najbolje što znamo reći o prirodi i jedni o drugima. Uloga urednika je da posreduju tu dijalektiku, da u duhu oštre, stroge i poštene razmjene potiču takvo javno razmišljanje.

Kriza

Postavka koju ću iznijeti jest da se danas suočavamo s moralnom i intelektualnom krizom svijeta znanja. Ta kriza prijeti potkopavanjem dva tisućljeća napora za pravednijim društvom. Čeznuli smo za stvarnim pravima, koja uključuju i pravo na zdravlje – i ta su prava ugrožena. Obveza intelektualaca, svakoga od vas, jest da točno prepozna tu krizu, da je analizira, definira, shvati njezinu patologiju prepoznajući njezine uzročnike te da razmisli o putovima liječenja koji neće samo ublažiti nego i suzbiti činitelje koji ugrožavaju čestitost akademske zajednice. Ako tu zajednicu zahvati pošast korupcije, straha, pritisaka i intelektualnog nasilja, zlo će nagristi moralnu orijentaciju i društveni napredak do razine vladavine zločina.

Naša kolegica Catherine DeAngelis objavila je u glasovitom časopisu *JAMA* članak koji govori o opasnostima za čestitost medicinske znanosti. Danas je to naša najvažnija briga, jer kriza je duboka i zahvaća mnoge od nas protežući se u sve zemlje i njihove akademske zajednice, a odgovornost za suprotstavljanje toj krizi je na svima nama, na svim narodima. U primjeru članka iz časopisa *JAMA* riječ je o rukopisu koji je trebao biti ponuđen tom časopisu, a koji ima popis autora s upitom o jednom izvanjskom autoru, tj. članak je napisao nepoznati *pisac duh*, a onda je on otvoren za najbolju ponudu, za nekoga najmoćnijega koji bi članak predstavio na način kako bi željela tvrtka koja je sponzorirala članak, a taj bi bio onda prvi autor na članku. To se i dogodilo u objavljenom članku! Riječ je o prijeviri u odnosu na pravila o autorstvu, i to u jednome od najvažnijih medicinskih časopisa. Taj je događaj utjecao i na nas u Velikoj Britaniji, gdje je medijski vrlo eksponirani psihijatar optužen za plagijat, i rektor sveučilišta otpustio ga je zbog kršenja znanstvene čestitosti i istraživačkog nepoštenja iako se radilo o vrlo uglednom članu akademske zajednice.

Slučaj članka o virusu koprnice (side)

Ni *Lancet* nije pošteđen takvih neugodnosti. Primjerice, u prosincu 2007. objavili smo komentar Jamesa Sheltona o širenju epidemije virusa humane imunodeficijencije (HIV) pod naslovom *Deset mitova, a jedna istina*, čija je prva rečenica glasila: *Unatoč bitnom napretku u borbi protiv virusa, još uvijek gubimo bitku*. Nakon toga se članak pojavio ponovno, ali potpisan od drugog autora, a s istom tom prvom rečenicom, ali i ostatkom članka. U stvari su autor i mrežna stranica koja mu je članak objavila jednostavno uzeli članak iz *Lanceta*, promijenili ime autora i objavili ga. Mi u *Lancetu* to nismo primijetili, nego nas je netko o tome obavijestio. Za drugi mi je primjer neugodno priznati, ali tek smo nedavno objavili reakciju na *Lancetov* članak inače ugledne istraživačke skupine iz Austrije za koji su se upitnim pokazali obaviješteni pristanci bolesnika na sudjelovanje u istraživanju i etičko odobrenje istraživanja, iako smo članak objavili prošle godine. S takvim se pojavama stalno susrećemo, gotovo svakog tjedna.

U nastavku o slučaju uglednoga norveškog istraživača Jona Sudbøa o raku usne šupljine. *Lancet* je bio zahvaćen još jednim kršenjem znanstvene čestitosti, a incident je za njega imao nemjerljive posljedice stvarajući sumnju u najbitnije dijelove našega rada, ali i rada drugih časopisa. Recenzenti su preporučili članak za objavu. Nažalost, sestra norveškog premijera dr. Camilla Stoltenberg pišući pregledni rad o tome medicinskom pitanju shvatila je da ne može biti istinit. A američki *Nacionalni institut za zdravlje* upravo je J. Sudbøu odobrio financiranje projekta u iznosu od 13 milijuna dolara, dijelom i na osnovi članka objavljenog u *Lancetu*. Za slučaj je, međutim, okrivljen urednik, a ne istraživač.

Što su Norvežani učinili? Zataškati slučaj ili postupiti etično? Imenovano je povjerenstvo kojim je predsjedao Švedanin Anders Ekbo, profesor epidemiologije u *Karolinska Institutet*, da istraži slučaj. Rezultati istrage pokazali su da treba povući 16 od 38 članaka objavljenih u 11 časopisa.

Slučaj Hwang – kloniranje ljudskih stanica

Naravno, takvi slučajevi ne događaju se samo *Lancetu*. Jedan od najpoznatijih je tzv. slučaj *Hwang*. Taj je skandal zahvatio znanstvena istraživanja kloniranja ljudskih stanica i *Science*, jedan od najuglednijih znanstvenih časopisa na svijetu. Tu sve zasluge pripadaju samom *Scienceu*, jer u situaciji kad je prijetilo povlačenje nekih objavljenih radova, urednik nije ni pomislio zataškavati slučaj, prosljeđivati ga drugima ili ignorirati. Ne, urednik Don Kennedy to nije učinio, nego je nevjerojatno hrabro također imenovao nezavisno povjerenstvo, izvan časopisa, koje je provjerilo rad časopisa. Povjerenstvo je našlo da *Hwangovi* laboratoriji uopće nisu imali stanične linije bolesnika ni ikakvu drugu osnovu za ono što su tvrdili o svojim klonovima. Posljedično je Don Kennedy povukao te članke.

Društvena uloga urednika

Urednički posao ne odnosi se samo na časopis nego je važan i zbog urednikova sudjelovanja u javnim raspravama. Radi se o javnoj ulozi urednika. Budući da su urednici odgovorni za ispravnost javnoga znanstvenog zapisa, a novac koji se troši na istraživanja najčešće je novac poreznih obveznika, dužnost se, koliko god to bilo neugodno, katkad oglasiti u javnosti i objasniti svoje postupke i odluke, razjasniti kako i zašto se može dogoditi pogreška. To nije ugodno, ali kadšto se – mora. U svezi sa skandalom oko kloniranja stanica 2006., u *Guardianu* sam napisao da takvi slučajevi za znanost zapravo nisu porazi, nego uspjesi! Predivno je i važno za znanstvenu zajednicu da je znanost hitro iščupala te goleme izmišljotine i odmah popravila javni zapis našega znanja. To joj je na čast, a ne nešto čega bi se trebala stidjeti. Možete li se sjetiti nekih drugih područja društvenog rada u kojima bi se nakon otkrića prijevara i nepoštenja ta zajednica odmah ustobočila braneći istinu? To što mi to možemo, naša je najveća snaga.

Istraga u *Scienceu* koju je pokrenuo D. Kennedy otkrila je i neke neobične stvari s kojima se, na žalost, mora živjeti. Shvatilo se da su časopisi *Science* i *Nature* dosegli poseban status, gdje njihove publikacije nadilaze važnost uobičajenih dobrih znanstvenih članaka. Objavljivanje rada u *Scienceu* toliko bitno povećava ugled znanstvenika i njegovu prepoznatljivost, jača mu poziciju, čak i povisuje primanja, da se neki odluče zaobići uobičajene znanstvene standarde samo da bi u njemu objavili svoje radove. Zato se mora uspostaviti sustav koji je učinkovit u takvoj vrlo natjecateljskoj znanosti, koja ima i tamnu stranu pretjeranih ambicija koje neke ljude mogu navesti da iznevjere golemo povjerenje koje zajednica ima u njih. Što tu mogu učiniti urednici znanstvenih časopisa? Nakon skandala s kloniranjem, netko je u članku objavljenom u *International Herald Tribuneu* tražio pooštrenje pravila za publiciranje znanstvenih članaka. Doista, iako se sustav povjerenja ne može odbaciti, potrebno je više pozornosti i dotjerivanje sustava. Treba razjasniti ulogu svakog autora članka u istraživanju, a podatci moraju trajno biti na raspolaganju nezavisnoj provjeri. Treba raditi zajedno. Pripadamo globalnoj zajednici znanstvenika, a ne samo nacionalnoj znanstvenoj zajednici. Neki mogu misliti o svojim nacionalnim časopisima da su samo njihovi, ali zapravo ti časopisi i ta nacionalna znanstvena zajednica, urednici i časopisi ipak su sastavni dio međunarodne zajednice znanstvenika.

Velika snaga naše zajednice je u mogućnosti da više djelujemo zajednički. Ali ima i težih pitanja; možda treba usporiti proces ocjenjivanja članaka, više razmišljati o rezultatima koje ćemo objavljivati, identificirati rizična izvješća, povisiti kriterije prihvaćanja radova, postati sumnjičaviji. Možda bismo se trebali ugledati u pravila vođenja kliničkih pokusa i ustrajati na stvaranju odbora za nadzor podataka i sigurnosti koji nezavisno provjeravaju sva istraživanja, gradeći točke provjere i uravnoteženja sa širim pogledom na stanje u danj znanosti. Možda bismo trebali mijenjati kulturu znanstvenih ustanova, ali bez dodatnih pravila! Ne želim gledati kako se oko istraživanja plete birokracija, nego želim sve one vrijednosti od kojih držimo u akademskoj zajednici – poštenje, čestitost i nezavisnost. Te vrijednosti treba preporučivati svakomu, od školaraca do

najstarijih zaslužnih profesora. Znanstvenoistraživačka karijera uključuje odgovornost jednako kao i slobodu, a isto vrijedi za sve oblike učenja i mentoriranja. Moramo nagrađivati ukupan znanstveni život, način na koji znanstvenici žive, a ne samo njihove publikacije. Možda se trebamo odreći postojećeg sustava ocjenjivanja znanstvenoistraživačkih članaka, jer ako postoji nesuglasje između ocjenjivača, možda se treba zaustaviti i promisliti kako dalje. Možda trebamo tražiti suglasje ocjenjivača, a možda neke odgovore autora ne treba neupitno prihvaćati. Ne smijemo zapostaviti ocjenjivače čije komentari autori ne vole. Valja promicati dijalog između autora i ocjenjivača poštujući obje strane, a držeci autore odgovornima za njihove tvrdnje. Manje dobronamjeran odnos prema autorima možda može smanjiti rizik od budućega povlačenja objavljenih podataka. Pouka slučaja "Sudbø" jest da urednik ne smije dopustiti da autori na njega rade pritisak. I prema pitanju autorstva treba se postaviti mnogo ozbiljnije: autorstvo treba priznati samo kad autori daju stvaran, ozbiljan i važan doprinos istraživanju, jer svaki autor snosi odgovornost za čestitost svojih kolega.

Da smo tako radili u *Lancetu*, ne bismo došli u situaciju povlačenja Sudbøova članka, jednostavno zato što ga ne bismo bili ni objavili. Tu lekciju čuvam u srcu. To su pogreške za koje sam odgovoran, a moj vam je savjet da spoznaje do kojih je došao *Lancet* proširimo dalje. Vjerujem da je taj pristup primjenjiv na mnoge druge časopise.

Ambicije i pritisci

No moramo misliti i o nezdravim ambicijama. Kad je u SAD-u Eric Poehlmann uhvaćen u prijeari, izjavio je: *Vjerujem da je bilo u redu preobličiti male dijelove podataka da bih povećao vjerojatnost da ću dobiti financiranje istraživačkog projekta*. Je li to kultura koju znanost danas promiče? Poehlmann je rekao i ovo: *Ustroj Vermontskog sveučilišta stvara pritisak koji sam morao, ali nisam mogao izdržati*. Zašto je tomu tako? Zato što vrijednosti koje se njeguju u toj ustanovi nisu bile dovoljno jake. U njoj je Poehlmannu dopušteno da se izvuče iako je prekršio njezina pravila znanstvene čestitosti, a na kraju je zbog svojega prekršaja završio u zatvoru.

U Britaniji smo pokušali stvoriti dobrohotne ustanove – *Odbor za etiku u publiciranju* i *Panel za zdravstvenu i biomedicinsku istraživačku čestitost*. Time smo htjeli pomoći ustanovama i časopisima u slučajevima kad se suoče s mogućim kršenjem znanstvene čestitosti, jer ta kršenja imaju brojne oblike.

Zanimljiv je i dio o kliničkim pokusima, ali zbog njegove specifičnosti ovdje ga navodim veoma skraćeno.

...Proistječe da medicinska literatura predstavlja probranu, pristranu podskupinu promatranih rezultata, što je podjednako pitanje znanstvene čestitosti kao i obične prijearve. U anketi provedenoj među tri tisuće znanstvenika koje financira američki *Nacionalni institut za zdravlje*, od kojih su neki najbolji na svijetu, 16 % izjavilo je da su opazili ili čak bili uključeni u prepravljavanje rezultata ili ustroja istraživanja zbog pritiska financijera, više od jedan od desetero znali su za lažno ili upitno tumačenje podataka, a 6 % nije htjelo objaviti podatke koji su bili suprotni njihovim prijašnjim nalazima. Članak je objavljen u *Natureu*, a zaključak mu je bio: *Naši podatci upućuju da regularno postojeća prizemna nepoštenja za znanost znače veću opasnost negoli ona jasno neopštena, poput prijearve*. Neki su časopisi na to reagirali. Na čast je *New England Journal of Medicine* da je izrazio zabrinutost zbog netočnosti podataka u kliničkim pokusima koje je objavio...

Suočen s vrlo ozbiljnim problemima izdavaštva na području povezanom sa zdravljem čovjeka, *Međunarodni odbor urednika medicinskih časopisa* objavio je upute o sponzorstvu, autorstvu, pouzdanosti i registraciji kliničkih istraživanja, a sve kako bi ojačao tu kulturu i vrijednosti bitne za znanstvenoistraživačku čestitost. Moguće je provesti istraživanja o tome kako časopisi i znanost funkcioniraju – o postupku ocjenjivanja članaka, pouzdanosti autorstva, pristranostima, suradnji i kontroli kvalitete. Sve se to može istražiti i urednici vaših časopisa mogu pridonijeti znanju o radu časopisa. Trebamo izaći u javnost s otvorenom raspravom i otvorenom kulturom raspravljanja o istraživačkoj čestitosti i ne bojati se takvih rasprava. Moramo još bolje promisliti što sve možemo poduzeti u sprječavanju prijearve, kako nametnuti upute, što bi sve ustanove trebale činiti za promicanje znanstvenoistraživačke čestitosti, kako istražujemo prijearve i štitimo prijavljivače i kako bi trebalo promijeniti

akademski sustav nagrađivanja tako da nastojimo i uspijemo suzbiti nečasne nakane.

Sjetimo se pravilnika i prisega, poput Hipokratove. Trebamo li takvu prisegu i za znanost? U Velikoj Britaniji je *Vijeće za znanost i tehnologiju* predstavilo pravilnik za znanstvenike koji ustraje na – strogosti, poštenju, poštovanju i odgovornosti. Naglašene su vrijednosti nužne znanstveniku, kao što su poštovanje života, zakon, javni govor, odgovorna komunikacija, slušanje i informiranje. Te vrijednosti treba promicati. A što možemo u tom smislu učiniti?

...*Science* je objavio članak pod naslovom *Hrvatski urednici bore se* Medicinskim fakultetom *oko sudbine časopisa*. ...Neizrecivo me uzbuđio članak u vrlo uglednome međunarodnom časopisu o određenom nesuglasju u hrvatskoj znanosti, temi koja prevladava u raspravama u europskim, a sada i u američkim časopisima. Nije to samo rasprava o dvoje urednika i časopisu nego, na žalost, i nešto što se tiče kulture i vrijednosti o kojima je ovdje riječ. ...Profesori Ana i Matko Marušić međunarodni su simboli ne samo hrvatskih znanstvenih i medicinskih postignuća nego i simboli hrvatskoga nacionalnog postignuća u stvaranju hrvatske države i vremenu nakon dobivanja nezavisnosti. ...Njihove vrline, koje vrlo dobro poznajem, osobno i profesionalno, velika su snaga čestitosti i izvrsnosti. Njih dvoje najveći su ambasadori vaše nacije koje sam ikad upoznao, a njihov časopis, *Croatian Medical Journal*, širi ugled hrvatske medicine i medicinske znanosti daleko izvan hrvatskih granica (o. a. trenutačno je faktor odziva tog časopisa najviši u hrvatskome znanstvenom izdavaštvu, IF za 2007. je 1,174). ...Izostala je institucijska zakonska zaštita i, najzačudnije i najjezivije od svega, traženje, kako navodi rečeni članak, troje psihijatar da se procijeni stanje uma jednoga od njih dvoje. Nisam povjesničar psihijatrije, ali znam da uporaba psihijatrije kao oruđa protiv neposlušnih, pokušaji da se zlorabi psihijatrijska praksa, nametne psihijatrijska procjena i liječenje podsjećaju na neke nedavne totalitarne režime... Ne smije se zaboraviti, u urednicima *Croatian Medical Journala* vi imate stvarne intelektualne vođe. Registracija kliničkih pokusa dogovorena je na sastanku *Međunarodnog odbora urednika medicinskih časopisa* u Hrvatskoj. To je bio temeljni kamen objektivnoga znanja i istraživačke čestitosti. Jedan od njegovih autora je profesorica Ana Marušić, jedan od intelektualnih predvodnika toga pokreta u znanosti i znanstvenoj čestitosti. Ona je bivša predsjednica *Svjetske udruge urednika medicinskih časopisa*, zapravo jedine stvarno globalne organizacije urednika medicinskih časopisa. Sada je i predsjednica *Vijeća urednika znanstvenih časopisa*, najuglednije uredničke organizacije na svijetu. Profesorica Marušić je predsjednica tih organizacija, vođa svih svjetskih urednika.

Akademski je zajednica zrcalo društva

Pozorno sam iz inozemstva pratio raspravu koja se vodila oko *Croatian Medical Journala* i ona mi se čini simbolom jedne druge, veće muke koja se odnosi na Hrvatsku, na cijelu naciju. To je politička bitka za veliku i uglednu europsku državu u tranziciji. ...Priklanjanje znanju i obrazovanju traži i da se istodobno prihvati, zapravo i ohrabri – što nije nimalo lako – drukčije mišljenje. Prihvatanje drukčijeg mišljenja bitno je obilježje snažne demokracije, jer nesuglasje potiče učene raščlambe, čime stvara kinetičku energiju za društveni preobražaj. Moramo biti svjesni da su urednici razmjerno nevažni za demokraciju. Mi smo samo voditelji javnoga znanstvenog zapisa. Devedeset i devet posto našega rada nije vidljivo, ne oglašavamo se i javnu pozornicu prepuštamo znanstvenicima, ali u onome jednom postotku, samo tome jednome, urednik mora progovoriti. Moraju djelovati brzo i odlučno, čim nešto pođe po zlu. Kad god se dogodi kakav prekršaj, urednici moraju istupiti i braniti svoju zajednicu. To nije ugodno, ali to urednik mora učiniti. Društvo nije uvijek jamčilo znanosti dužno mjesto; John Ruskin je napisao: *Uporaba riječi scientia (znanost) kao da je ona različita od znanja, suvremeni je barbarizam koji pretpostavlja da je poznavanje razlika između kiselina i lužina vrednije od sposobnosti razlikovanja pravde i krivde*. Znanost se ne bavi samo kiselinama i lužinama, zanimljivim pokusima i pouzdanim podatcima nego i pitanjima pravednosti i nepravde. Reagiranjem akademske zajednice na pravdu i na krivdu odražava stanje morala u široj zajednici.

Richard HORTON